ଆସୋସିଏଟେଡ୍ ସିମେଣ୍ଟ କମ୍ପାନୀଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍, କଇମୁର

ବନାମ

ବିକ୍ରୟ-କର ଆୟୁକ୍ତ, ଇନ୍ଦୋର,ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି

ଏପ୍ରିଲ 9,1991

[ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ରଙ୍ଗନାଥ ମିଶ୍ର , ଏମ୍. ଏଚ୍. କାନିୟା ଓ କୁଲଦିପ ସିଂହ , ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଦ୍ୱୟ]

ଭାରତ ସମ୍ବିଧାନ, 1950:ଅନୁଚ୍ଛେଦ 286 (1) (a) ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀକୁ ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ଚୁକ୍ତିନାମା ଅଧୀନରେ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ - କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିକ୍ରୟ କର ଅଧିନିୟମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ- ତେଣୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ।

ଆବେଦନକାରୀ, ଯିଏକି ଜଣେ ସିମେଣ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ, ସେ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ସିମେଣ୍ଟ ମାନୁଫାକ୍ଚରିଂ କମ୍ପାନୀ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ଲିମିଟେଡ୍ ସହିତ ଏକ ଚୁକ୍ତିନାମା ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଥିଲେ । ଚୁକ୍ତିନାମା ଅନୁଯାୟୀ, ଆବେଦନକାରୀ କେବଳ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହାର ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରି କରିବାର ଥିଲା, ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଯାହାର ବିକ୍ରୟ ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଥିଲା ତାହା ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା ସିମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ ।

1950-51,1951-52 ଏବଂ 1952-53 ଅବଧି ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ସିମେଣ୍ଟ ଯୋଗାଣ ପାଇଁ ବିକ୍ରୟ କର ପାଇଁ ଆକଳନ କରାଯାଇଥିଲା, ଏହା ଆକଳନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମତ ରଖିଥିଲା ଯେ କାରବାର ବିକ୍ରୟ କର ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ କାରଣ ସେଗୁଡିକ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 286 (1) (a) ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅଧୀନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ପ୍ରଥମ ଅପିଲ ପ୍ରାଧିକାରୀ ଏବଂ ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନଥିଲେ ।

ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦ ଧରିନେଲେ ଯେ ସିମେଣ୍ଟ ଏକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଥିବାରୁ, ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ନିୟମର ଅବଧି ସମାପ୍ତ ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ, ଏହି ଅବଧିରେ ସିମେଣ୍ଟ ବଣ୍ଟନ ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଜାରି ରହିଥିଲା । ରୋହତାସ୍ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ, 12

STC 621 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସିମେଣ୍ଟ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସଂଗଠନ ଏବଂ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସଂସ୍ଥା ଭାବରେ ଏହାର ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଉଛି ଏବଂ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁ କର ଲାଗୁ କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସିମେଣ୍ଟ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀକୁ ବିକ୍ରୟ ସକାଶେ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସିମେଣ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରକଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଥିବା ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରୟ ସକାଶେ ନୁହେଁ ।

ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ପାନୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପରେ, ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଥିଲା ।

ଯେହେତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାର ସମାନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଥିଲା ତେଣୁ ରୋହତାସ୍ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲାରେ ଏହାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଅନୁସରଣ କରି , ଯାହା ପୂର୍ବ ମାମଲାରେ ବିଚାର କରାଯାଇଥିଲା, ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ବିକ୍ରୟକୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ **286 (1) (a)** ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ କି ନାହିଁ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଯାଞ୍ଚ କରି, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରିଦେଲେ । ରାୟ ଦିଆଗଲା : **1.**ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବ ସ୍ଥାନୀୟ ବିକ୍ରୟ ଥିଲା ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସିମେଣ୍ଟର ମାଲିକାନା ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ପାଖକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ଆନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ବିକ୍ରୟ ଧାରଣା ଯାହା ଷଷ୍ଠ ସଂଶୋଧନ ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ବିଧିରେ ଯାହା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିକ୍ରୟ ଟିକସ ଅଧିନିୟମ ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା ବିଧି ଦ୍ୱାରା ଅଣାଯାଇଥିଲା, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାରାଧୀନ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଅବଧି ପାଇଁ ବିଦ୍ୟମାନ ନଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟଟି ଥିଲା ଯେ ସିମେଣ୍ଟର ବିତରଣ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ସିମେଣ୍ଟର ଏପରି ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳାଫଳ ନୁହେଁ । ଏପରି ସମ୍ବନ୍ଧର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା, ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା କାରବାର ପ୍ରତି ଲାଗୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

2. କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ଫଳାଫଳକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ଯେ ଏହି ମାମଲାରେ ସିମେଣ୍ଟ ପ୍ରକୃତରେ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ବ୍ୟବହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳାଫଳ ଭାବରେ ବିତରଣ କରାଯାଇ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଯାହା ଅନୁସରଣ କରିପାରିବ ତାହାର ଏକମାତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହେଉଛି ଉକ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା ଆକଳନ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ।

ରୋହତାସ୍ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ, **12 STC 621** ମାମଲାକୁ ଅନୁସରଣ କରାଗଲା।

ମହମ୍ମଦ. ସେରାଜୁଦ୍ଦିନ୍ ବନାମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ, **[1975] Suppl. SCR 169** ମାମଲାରେ ପ୍ରଭେଦ ଦର୍ଶାଗଲା।

ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ଅଧିକାରିତା : ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 768 (NT)/ 1977 ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି।

ବିବିଧ ଦେୱାନୀ ମାମଲା ସଂଖ୍ୟା 144/1966 ରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର 9.10.1975 ତାରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ଆବେଦନ।

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଭି. ଏ. ବୋବଡେ, ବି. ଆର. ଅଗ୍ରୱାଲ ଏବଂ ୟୁ. ଏ. ରାଣା।

ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଜି. ଏସ୍. ଭି. ଦେଶପାଣ୍ଡେ ଏବଂ ଏସ୍. କେ. ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ।

ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ରଙ୍ଗନାଥ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

ଏଗୁଡିକ ହେଉଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ଆବେଦନ ଏବଂ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ବିକ୍ରୟ କର ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ବିଚାରାର୍ଥେ ପ୍ରେରଣ ହୋଇଥିବା ମାମଲାଗୁଡିକରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ପୃଥକ ନିଷ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ବିରୋଧରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଛି। ଏଠାରେ ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 768/77, ଆକଳନ ବର୍ଷ 1951-52 ସୂଚାଏ , ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 539/78, ଆକଳନ ବର୍ଷ 1950-51ସୂଚାଏ ଏବଂ ଦେୱାନୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 1038/78, ଆକଳନ ବର୍ଷ1952-53କୁ ସୂଚାଏ।

ଆବେଦନକାରୀ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର କଇମୁର ସ୍ଥିତ ଏକ କାରଖାନାରେ ସିମେଣ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଅଟନ୍ତି। ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଭଳି ଅନେକ ସିମେଣ୍ଟ ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ପାନୀ, ସିମେଣ୍ଟ ମାନୁଫାକ୍ଚରିଂ କମ୍ପାନୀ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ ଲିମିଟେଡ୍ ସହିତ ଚୁକ୍ତି କରିଥିଲେ ଯାହା ଅନୁଯାୟୀ , ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଉକ୍ତ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀକୁ ଏକମାତ୍ର ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିକ୍ରୟ ପରିଚାଳକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀମାନେ ସିଧାସଳଖ କିମ୍ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସିମେଣ୍ଟକୁ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ମାଧ୍ୟମ ବିନା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବିକ୍ରି ନକରିବାକୁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ

ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକୁ, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଉଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟନ୍ ସିମେଣ୍ଟ ପାଇଁ କିମ୍ବା ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥିବା ଦରରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଶି ପ୍ରଦାନ କରାଯିବାର ଅଧିକାର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର, ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଏବଂ ଏପରି ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଉପରେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବିବେଚନା କରି ଏକ ମୂଲ୍ୟରେ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ କରିବାର ଅଧିକାର ଥିଲା ଯାହା ।

ଉପରୋକ୍ତ ତିନୋଟି ଅବଧି ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସିମେଣ୍ଟକୁ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀକୁ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅବଧି ପାଇଁ ଆକଳନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଏହି ମତ ରଖିଥିଲେ ଯେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସେତେବେଳେ ଲାଗୁହୋଇଥିବା ଅନୁଚ୍ଛେଦ 286 (1) (a) ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥିଲା ଯାହା ତେଣୁ, ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା କାରବାର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶରେ ବିକ୍ରୟ କର ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ନଥିଲା । ଏହି ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ଆକଳନ ଅଧିକାରୀ, ପ୍ରଥମ ଅପିଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏବଂ ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦ ଖଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ । ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦ , ଏହା ଦ୍ୱାରା ଉଠାଯାଇଥିବା ମାମଲାର ବିବୃତିରେ ଧରି ନେଲେ ଯେ 8 ଅଗଷ୍ଟ 1942 ତାରିଖଠାରୁ ସିମେଣ୍ଟ ଏକ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇସାରିଛି , ଏବଂ 30 ସେପ୍ଟେମ୍ବର 1946 ତାରିଖଠାରୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇ ଭାରତ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ନିୟମାବଳୀ ଅକାମୀ ହୋଇଯାଇଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ , ଏହି ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ସିମେଣ୍ଟ ବିତରଣ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାଗପୁରରେ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଅବସ୍ଥିତ ଥିଲା, ଯାହା ଏକ ଅନୁମୋଦନ ଜନିତ ଆଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା ଏବଂ କଇମୁରରେ ଥିବା କାରଖାନାରୁ ଯୋଗାଣ ପରିଚାଳନା କରୁଥିଲା । ପରିଷଦ ଏହାର ବିବୃତିରେ ଆହୁରି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛି ଯେ :

> " ବିବାଦୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଏହି ତଥ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ଯେ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଥିବା ବିକ୍ରୟ ଆନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର କି ଅନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ତାହା ବିଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ଏହା ଜାଣିବାକୁ ମିଳିଲା ଯେ ସିମେଣ୍ଟ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଏକ ସ୍ୱାଧୀନ ସଙ୍ଗଠନ ଏବଂ ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂସ୍ଥା ଭାବେ ବ୍ୟବସାୟ କରୁଛି । ଏହା ମଧ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ମିଳିଲା ଯେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେଉଁ କର ଲାଗୁ କରାଯାଇଛି, ତାହା ହେଉଛି ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସିମେଣ୍ଟ ମାର୍କେଟିଂ କମ୍ପାନୀ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆକୁ କରାଯାଇଥିବା ବିକ୍ରୟ, ଏବଂ ସିମେଣ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରକଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମୋଦନ ପାଇଥିବା ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ କରାଯାଇଥିବା ବିକ୍ରୟ ନୁହେଁ । ଏହା ହିଁ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ମୂଳ ବିଷୟ ବୋଲି ଜଣାପଡୁଛି "।

ଏହି ଆଧାରରେ ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ଲିମିଟେଡ୍ ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ,12 STC 621 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ (ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଆବେଦନକାରୀ) ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ପରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଧରି ନେଲେ :

" ଚୁକ୍ତିର ଏହି ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ସମୀକ୍ଷା କରିବା ପରେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଛି ଯେ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ବିକ୍ରୟ ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଉପରେ ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନଥିଲା ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟରେ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରି କରାଯାଇଥିଲା ତାହା ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ; ସାଧାରଣ ସିମେଣ୍ଟ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ଟନ ପ୍ରତି Rs.24 ଟଙ୍କା କିମ୍ବା ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଦର ଏବଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସିମେଣ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକମାନେ ସ୍ଥିର କରୁଥିବା ଅତିରିକ୍ତ ଦରରେ ମୂଲ୍ୟ ପାଇବା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା; ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥିବା ବିକ୍ରୟ, ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ କିମ୍ବା ସେଗୁଡ଼ିକ ପକ୍ଷରୁ ନଥିଲା , ବରଂ ତାହା ସ୍ୱୟଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ପାଇଁ ଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର ବିକ୍ରୟ ଉପରେ କୌଣସି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସିମେଣ୍ଟ ବିକ୍ରୟ କରାଯାଇଥିଲା , ସେମାନଙ୍କ ସହିତ , ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ଜଡ଼ିତ ନଥିଲେ । ଠିକ୍ ଭାବେ, ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ଆଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଯାହାର ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ, ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଭାବୁଥିବା, ଏପରି ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ଉପରେ ବିକ୍ରୟ କରିବାକୁ ଅଧିକାର ଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର କେବଳ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଧିକାର ଥିଲା । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପର୍କକୁ କେବଳ ବିକ୍ରେତା ଏବଂ କ୍ରେତାଙ୍କ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ କିନ୍ତୁ ଏହା ମୁଖିଆ ଏବଂ ସହାୟକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ନୁହେଁ।

ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲାରେ ଏହି ଅଦାଲତ ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତାବଳୀର ଏକ ବିସ୍ତୃତ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଉପରେ ରାୟ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବିବାଦରେ ନାହିଁ ଯେ ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଚାର କରାଯାଇଥିବା ଭଳି ଏହି ମାମଲାରେ ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂବିପଣନ

କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଚୁକ୍ତିରେ ସମାନ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ରହିଛି । ତେଣୁ, ଏହା ଅନୁସରଣ କରେ ଯେ ଆବେଦନକାରୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଥିଲା ।

ସେହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାଗପୁରରେ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲା । ତେଣୁ, ନିୟାମକ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଏବଂ ସିମେଣ୍ଟ ଆବଣ୍ଟନକାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଥିଲା । ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଆହୁରି ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲେ ଯେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା କାରବାରରେ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀର ତୃତୀୟ ପକ୍ଷକୁ ହୋଇଥିବା ବିକ୍ରୟ ସହିତ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା କୁହାଯାଉଥିବା ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୋପନୀୟତା ନଥିଲା ।

ବିଚାର ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଯେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ବିକ୍ରୟକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ କି ନାହିଁ ? 1956 ମସିହାରେ ସମ୍ବିଧାନର ଷଷ୍ଠ ସଂଶୋଧନ ଦ୍ୱାରା ହଟାଇ ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟାଖ୍ୟାଟି ନିମ୍ନ ମତେ ଥିଲା :

> " ଯଦିଓ ସାଧାରଣ ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ସାମଗ୍ରୀର ବିକ୍ରୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସାମଗ୍ରୀରେ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ଏପରି ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟ କାରଣରୁ ହୋଇଛି , କିନ୍ତୁ ଉପ- ଖଣ୍ଡ (a) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ, ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଉପଭୋଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତରେ ବିତରଣ କରାଯାଇଛି, ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟ ହୋଇଥିବା ବିବେଚନା କରାଯିବ । "

ରୋହତାସ ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଜ୍ ମାମଲା ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ହେବାର ପୂର୍ବ ଅବଧି ସହିତ ଜଡିତ ଥିଲା; ତେଣୁ, ଏଠାରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ବିଚାର ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି : ବ୍ୟାଖ୍ୟାର ଉପସ୍ଥିତି କିଛି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଆଣେ କି ?

ମାମଲାର ବିବୃତିରେ ଯାହା ଏକ ତଥ୍ୟ ରୂପେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଛି ତାହା ହେଉଛି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ଥାନୀୟ ବିକ୍ରୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସିମେଣ୍ଟର ମାଲିକାନା, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ବିପଣନ କମ୍ପାନୀ ଅଧୀନକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା | ଷଷ୍ଠ ସଂଶୋଧନ ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅଧିନିୟମ ଯାହା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିକ୍ରୟ କର ଅଧିନିୟମ ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ଅନ୍ତଃରାଜ୍ୟ ବିକ୍ରୟ ଧାରଣା, ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଚାରାଧୀନ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ

ଅବଧି ପାଇଁ ବିଦ୍ୟମାନ ନଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ଫଳାଫଳ ହେଉଛି ଯେ ସିମେଣ୍ଟ ବିତରଣ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ସିମେଣ୍ଟର ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳାଫଳ ନୁହେଁ । ଏପରି ଗୋପନୀୟତାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ, ଉକ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା କାରବାର ପ୍ରତି ଲାଗୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ କେତେକ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ଅଧିବକ୍ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଠାରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବିକ୍ରୟ କର ଅଧିନିୟମରେ ଥିବା ପ୍ରାବଧାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଇନ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନଥିଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିବା ଫଳଫଳକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ କାରଣ ଏହି ମାମଲାରେ ସିମେଣ୍ଟ ପ୍ରକୃତରେ ରାଜ୍ୟ ବାହାରେ ଉପଭୋଗ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା କ୍ରୟର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଫଳାଫଳ ଭାବରେ ବିତରଣ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ଏହା ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଫଳାଫଳ ଏବଂ ଏହାକୁ ଥରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ, ଏକମାତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଯାହା ଅନୁସରଣ କରିପାରିବ ତାହା ହେଉଛି ଏଠାରେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ଏଠାରେ ହୋଇଥିବା ଆକଳନ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ । ମହମ୍ମଦଙ୍କ ସେରାଜୁଦ୍ଦିନ୍ ବନାମ ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ, [1975] Suppl. SCR 169 ମାମଲାର ଅନୁପାତ ମଧ୍ୟ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରହିଛି ।

ତଦନୁସାରେ ଆମେ ଆବେଦନଗୁଡ଼ିକୁ ଖାରଜ କରୁଛୁ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତିକୁ କାଏମ ରଖୁଛୁ । ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କୌଣସି ଆଦେଶ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଭି. ପି. ଆର୍. ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରାଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟାବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର :
ତୁଷାର କାନ୍ତ ଗୋଛି
ଅନୁବାଦକ
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ ।